

PAWEŁ ŚWITAL

PODPIS ELEKTRONICZNY – WYBRANE ASPEKTY PRAWNE

I. UWAGI WSTĘPNE

W obecnych czasach powszechne staje się wykorzystanie technologii informatycznych w życiu codziennym, w wymiarze sprawiedliwości, obrocie gospodarczym, a także poprzez podstawowe czynności. Każdy z nas posługuje się danymi elektronicznymi, elektronicznymi nośnikami informacji, obsługuje pocztę elektroniczną, robi wirtualne rzeczywiste zakupy, a także elektronicznie wytwarza i przetwarza informacje. Istotną rolę w tym zakresie odgrywa podpis elektroniczny.

Problematyka podpisu elektronicznego (dalej też e-podpis) należy do stosunkowo nowych zjawisk legislacyjnych. Pierwsze regulacje prawne z tego zakresu pojawiły się w Stanach Zjednoczonych jako regulacje stanowe w 1995 roku. Amerykańska ustawa federalna weszła w życie w 2000 r.¹ Podejmowane w Unii Europejskiej wysiłki legislacyjne zakończyły się przyjęciem 13 grudnia 1999 r. Dyrektywy Parlamentu i Rady Unii Europejskiej w sprawie wspólnotowych ram w zakresie podpisów elektronicznego nr 1999/93/WE². Dyrektywa tworzy ramy prawne do przyjęcia odpowiednich regulacji w poszczególnych państwach członkowskich. Zasadniczym skutkiem tej regulacji jest fakt, że pewien rodzaj podpisu elektronicznego, zwany w dyrektywie zaawansowanym podpisem elektronicznym, wywiera taki skutek prawny jak podpis wła-

1 Utah Code Annotated 1953, Volume 5A, 1998 Replacement, Title 39 to 46, Lexis Law Publishing; zob. szerzej: M. Marucha, *Nowa ustawa o podpisie elektronicznym*, Mon. Praw. 2002, nr 2, s. 73 oraz M. Marucha Jaworska, *Podpis elektroniczny*, Warszawa 2002, s. 77.

2 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 1999/93/WE z dnia 13 grudnia 1999 r. w sprawie wspólnotowych ram w zakresie podpisów elektronicznych, Dz. U. L 013, 19/01/2000 P. 0012 – 0020 .

snoręczny na całym terytorium Unii Europejskiej niezależnie od tego, który z podmiotów z UE wydał mu kwalifikowany certyfikat.

W artykule zostanie omówione pojęcie podpisu własnoręcznego, podpisu elektronicznego, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji i rodzajów podpisu elektronicznego, a także różnic pomiędzy podpisem własnoręcznym, a podpisem elektronicznym.

II. POJĘCIE PODPISU WŁASNORĘCZNEGO

Pojęcie to – wobec braku w prawie polskim definicji legalnej podpisu – wywołuje w praktyce całego obrotu prawnego wątpliwości o istotnym znaczeniu z punktu widzenia prawidłowości i jednolitości stosowania prawa. SN wysunął przy tym sugestię, że stanowisko doktryny, zwłaszcza przedwojennej, przyjmujące, iż podpis oznacza szereg znaków graficznych, które według prawideł pewnego systemu pisania tworzą obraz brzmienia danego nazwiska, a które zamieszczono na dokumencie za pomocą techniki oddającej indywidualne właściwości piszącego – może nie odpowiadać wymaganiom nowoczesnego obrotu prawnego³. Według tego poglądu podpis to znak napisany. Powinien zostać utrwalony trwałym środkiem takim jak tusz czy atrament⁴.

Według innych koncepcji za podpis można uznać każdy sposób identyfikacji osoby składającej oświadczenie o danej treści lub zatwierdzenia określonego stanu rzeczy. Można wyróżnić różne spojrzenia na podpis własnoręczny, jego elementy składowe, sposób złożenia i utrwalenia, a także identyfikację podmiotu, od którego pochodzi. Jak pisze J. Jankowski „sposobem tym może być dowolny symbol, dźwięk, znak czy kod pochodzący od osoby, na którą wskazuje, zapewniający stabilność poświadczanej nim treści. Podpis może być wytwarzany i potwierdzony dowolną techniką i metodą, ujawniany i udostępniany w dowolnej formie i postaci oraz наносzony i utrwalany na dowolnym tworzywie i nośniku⁵”. Definicję podpisu w znaczeniu potocznym przybliży G. Wolak „w znaczeniu potocznym (powszechnym) najczęściej przez podpis rozumie się znak ręczny, ale przyjmuje się też, że podpis nie musi koniecznie stanowić odwzorowania ruchu dłoni, jako że dana osoba może go

3 Uchwała SN z dnia 30 grudnia 1993r. III CZP 146/93, OSNC, nr 5, poz. 94.

4 K. Pawłowska, *Podpis elektroniczny w porównaniu z podpisem własnoręcznym*, „e-Biuletyn” 2007, nr 4, s. 1.

5 J. Janowski, *Podpis elektroniczny w obrocie prawnym*, Warszawa 2007, s. 25.

złożyć za pomocą narzędzi trzymanyh ustami czy np. palcami stóp (np. z powodu choroby czy kalectwa), ale idzie się też nawet dalej dopuszczając złożenie podpisu za pomocą urządzeń, które nie pozwalają na identyfikację osoby podpisującej się, a więc np. za pomocą maszyny do pisania czy komputera⁶". Jak już wskazano, wobec upowszechnienia techniki elektronicznej, coraz częściej, obok podpisu własnoręcznego funkcjonuje podpis elektroniczny.

III. POJĘCIE PODPISU ELEKTRONICZNEGO

W literaturze dotyczącej tego zagadnienia, stosowane są dwa terminy – „podpis elektroniczny” (*ang. electronic signature*) oraz „podpis cyfrowy” (*ang. digital signature*). Mimo, iż często utożsamia się te dwa terminy, nie jest to praktyka uzasadniona. Upraszcza rzeczywistość i powoduje terminologiczną nieostrość, a w pewnych sytuacjach może wprowadzać w błąd. Podpis elektroniczny jest pojęciem szerszym od podpisu cyfrowego i obejmuje wszystkie technologie zastępujące podpis odręczny w środowisku elektronicznym pozwalając na identyfikację składającej go osoby fizycznej. Zatem, podpisem elektronicznym jest podpis odręczny zeskanowany i umieszczony jako plik graficzny w dokumencie, podpis dokonany za pomocą pióra świetlnego, jak również dołączony do dokumentu kod osobistego dostępu (PIN). Podpis cyfrowy z kolei wiąże się z informatycznym zastosowaniem kryptografii w celu zapewnienia autentyczności wiadomości elektronicznych oraz integralności treści tych informacji. Dotyczy więc technologii uwierzytelniania i nie musi być związany z osobą fizyczną. Każdy podpis cyfrowy jest podpisem elektronicznym, lecz nie każdy podpis elektroniczny jest podpisem cyfrowym.

„Podpis elektroniczny” jest to pojęcie normatywnym zdefiniowanym w u.p.e. Zgodnie z art. 3 pkt 1 u.p.e., podpis elektroniczny stanowią dane w postaci elektronicznej, które wraz z innymi danymi, do których zostały dołączone lub z którymi są logicznie powiązane, służą do identyfikacji osoby składającej podpis elektroniczny.

Według definicji stosowanej w biznesie elektronicznym, podpis elektroniczny rozumiany jest jako niezbędny warunek dla bezpieczeństwa szeroko rozumianego e-biznesu, a w szczególności bankowości elektronicznej. Jej integralność, autentyczność i niezaprzeczalność może zagwarantować tylko bez-

6 G. Wolak, *Z problematyki „własnoręczności” podpisu (art. 78 §1 KC)*, Mon. Praw. 2012, nr 18.

pieczny podpis elektroniczny weryfikowany za pomocą kwalifikowanego certyfikatu, czyli skrót wiadomości utworzony za pośrednictwem jednokierunkowej funkcji skrótu, podpisany (zaszyfrowany) kluczem prywatnym nadawcy, uzyskanym z jego kwalifikowanego certyfikatu przy wykorzystaniu infrastruktury klucza publicznego. Z tej definicji wynika, iż podpis ten to mechanizm oparty na kryptografii asymetrycznej oraz jednokierunkowej funkcji skrótu⁷.

Podpis elektroniczny jest narzędziem służącym zagwarantowaniu tożsamości, autentyczności i integralności przy wymianie informacji drogą elektroniczną. Istota podpisu elektronicznego polega na zapewnieniu unikalności oznaczania dokumentu w taki sposób, że na podstawie tego oznaczenia można zagwarantować identyfikację osoby, która dokonała czynności podpisania oraz niezaprzeczalność podpisania przez nią dokumentu. Zapewnienie funkcji identyfikacji i niezaprzeczalności, pozwala zrównać pod określonymi warunkami podpis elektroniczny z podpisem własnoręcznym. W konsekwencji dane w postaci elektronicznej opatrzone podpisem elektronicznym mogą stanowić samodzielny dowód, który możliwy jest do weryfikacji przy pomocy przeznaczonych do tego celu aplikacji. Autentyczność wszelkich innych dokumentów, które nie zostały opatrzone podpisem elektronicznym może być stwierdzona tylko w powiązaniu z systemami informatycznymi, w których istnieją i w których zostały wytworzone, oraz w związku z okolicznościami w których powstawały. Ważną funkcją zaawansowanego podpisu elektronicznego jest funkcja zapewnienia integralności dokumentu, która umożliwia wykrycie zmian, które zostały wprowadzone po podpisaniu dokumentu. Poprzez wykorzystanie w podpisie funkcji obliczenia skrótu dokumentu, podpis staje się powiązany z danymi, do których został dołączony, w taki sposób, że jakakolwiek późniejsza zmiana tych danych jest rozpoznawalna.

Podpis elektroniczny wnosi zatem ważną wartość dodaną w elektroniczny obrót gospodarczy oraz prawny⁸. Według dyrektywy nr 1999/93/WE Unii Europejskiej w sprawie wspólnotowych ram w zakresie podpisów elektronicznych oznacza on „dane w formie elektronicznej, które są załączone do innych danych elektronicznych albo logicznie z nimi powiązane i służą jako metoda

7 D. Wawrzyniak, *Bezpieczeństwo bankowości elektronicznej*, [w:] *Bankowość elektroniczna* pod red. A. Gospodarowicz, Warszawa 2005, s. 55 i n.

8 Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno – Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF, 01.09.2013r>.

stwierdzenia autentyczności”⁹. Dyrektywa określa dodatkowo formę zaawansowanego podpisu elektronicznego, który musi spełniać następujące wymogi:

- jest przyporządkowany wyłącznie podpisującemu,
- pozwala zidentyfikować podpisującego,
- powstaje przy użyciu środków, które podpisujący może utrzymać pod swoją wyłączną kontrolą,
- jest w ten sposób związany z danymi, do których się odnosi, że jakakolwiek późniejsza zmiana danych jest wykrywalna¹⁰.

Podpis elektroniczny jest pojęciem niezwykle złożonym, opartym o własne zasady, funkcje, posiadającym różne rodzaje.

IV. ZASADY FUNKCJONOWANIA E-PODPISU

Podpis elektroniczny opiera się na funkcji skrótu i szyfrze asymetrycznym. Tworzy on unikalną dla danej wiadomości sumę kontrolną o długości niezależnej od wielkości wiadomości co spowoduje nieprzewidywalną zmianę skrótu, a tym samym dosyć łatwo można sprawdzić czy w dokumencie elektronicznym nastąpiły jakiegokolwiek zmiany¹¹.

Podpis elektroniczny mogą składać wyłącznie osoby fizyczne. Mogą to czynić w imieniu własnym lub w imieniu innej osoby fizycznej, bądź osoby prawnej, albo jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej¹². Do złożenia podpisu elektronicznego niezbędne są następujące elementy:

- klucz prywatny i klucz publiczny,
- certyfikat, czyli dokument elektroniczny potwierdzający przynależność pary kluczy do konkretnego użytkownika,
- nośnik kluczy i certyfikatu (komputer, pendrive lub karta mikroprocesorowa z krypto procesorem i czytnik karty)¹³.

9 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 1999/93/WE z dnia 13 grudnia 1999 r. w sprawie wspólnotowych ram w zakresie podpisów elektronicznych, Dz. U. L 013, 19/01/2000 P. 0012 – 0020.

10 *Ibidem*, art. 2, szerzej na ten temat: Ł. Neuman, M. Świerczyński, *Podpis elektroniczny – prawne i techniczne objaśnienie pojęć*, Mon. Praw. 2001, nr 11.

11 M. Kuczyński, *Dokumentacja elektroniczna i problemy z nią związane*, Borowice 2006, s. 4.

12 A. Kruk, P. Matusiewicz, J. Pejaś, A. Ruciński, W. Ślusarczyk, *Podpis elektroniczny – sposób działania, zastosowanie i korzyści*, Warszawa 2005, s. 37 i n.

13 W. Dzierżanowski, *Podpis elektroniczny w zamówieniach publicznych*, [w:] *Elektroniczne zamówienia publiczne w Polsce – ekspertyza*, Warszawa 2011, s. 12 i n.

V. FUNKCJONWANIE PODPISU ELEKTRONICZNEGO

- **uwierzytelnianie** – polega na ustaleniu czy podpis elektroniczny został utworzony z użyciem klucza prywatnego odpowiadającego kluczowi publicznemu. Nadawca wiadomości używa swojego klucza prywatnego do złożenia podpisu na dokumencie. Po wysłaniu dokumentu adresat, wiedząc kto jest nadawcą, używa klucza publicznego tego nadawcy, aby stwierdzić czy określone sumy kontrolne się zgadzają. Jeżeli tak oznacza to, że wiadomość została podpisana przy użyciu klucza prywatnego tego właśnie nadawcy,
- **niezaprzeczalność** – umożliwia udowodnienie faktu wysłania określonej wiadomości przez daną osobę,
- **integralność** – polega na ochronie wiadomości przed wprowadzeniem do niej zmian przez osoby do tego nieupoważnione. Nadawca musi mieć pewność, że treść dokumentu nie została sfałszowana lub też że nie doszło do przypadkowego jej zniekształcenia,
- **identyfikacja** – polega na potwierdzeniu tożsamości nadawcy wiadomości, pozwala sprawdzić kto jest zarejestrowany jako właściciel danego klucza prywatnego,
- **poufność** – polega na ochronie danych przed zapoznaniem się z nimi osobie trzeciej¹⁴.

VI. RODZAJE PODPISÓW ELEKTRONICZNYCH

W literaturze naukowej często spotykamy się z szerokim rozumieniem podpisu elektronicznego, możemy mówić o:

- **podpisie skanowanym** który powstaje w wyniku skanowania dokumentu zawierającego podpis własnoręczny,
- **podpisie manualnym** który jest tworzony przy użyciu pióra cyfrowego, które przenosi elementy indywidualne do podpisu własnoręcznego do pamięci komputera,
- **podpisie PIN-owym** który jest składany za pomocą osobistego numeru identyfikacyjnego (kodu PIN) wraz z numerem karty elektronicznej w celu potwierdzenia takiej dyspozycji,
- **podpisie biometrycznym** który zawiera w sobie charakterystyczne dla danej osoby cechy fizyczne, np. odcisk linii papilarnych czy obraz tęczówki,

14 P. Stańczyk, *Prawne i ekonomiczne aspekty podpisu elektronicznego*, Poznań 2001, s. 12-13.

- podpisie kryptograficznym zapewniają go kryptograficzne karty mikroprocesorowe. Karta taka zawiera zakodowane dane właściciela podpisu, jego charakter prawny (osoba, instytucja), elektroniczny certyfikat wraz z kluczami publicznym i prywatnym. Karta mikroprocesorowa zabezpieczona jest PIN'em i komunikuje się z komputerem za pomocą czytnika. Klucz zapisany w karcie nie wydostaje się nigdy na jej zewnątrz, gdyż generowanie podpisu cyfrowego następuje wewnątrz mikroprocesora karty, która ma zaszyte algorytmy kryptograficzne¹⁵.

Prawo unijne w cytowanej już dyrektywie nr 1999/93/WE opisuje trzy rodzaje podpisu elektronicznego:

- podpis elektroniczny, czyli deklaracja tożsamości autora złożona w formie elektronicznej pod dokumentem. Może to być na przykład podpis pod listem poczty elektronicznej, e-mail lub zeskanowany podpis odręczny wklejony w dokument jakiegokolwiek dokument – pdf, doc, ods, odt, xls itd.
- zaawansowany (bezpieczny) podpis elektroniczny, czyli podpis, który za pomocą odpowiednich środków kryptograficznych jest jednoznacznie i w sposób trudny do sfalszowania związany z dokumentem oraz podpisującym. Kategoria ta odnosi się do wielu systemów tradycyjnie nazywanych podpisem elektronicznym i wykorzystujących różne algorytmy kryptograficzne dla zapewnienia bezpieczeństwa.
- kwalifikowany podpis elektroniczny, czyli podpis złożony przy pomocy certyfikatu kwalifikowanego oraz przy użyciu bezpiecznego urządzenia do składania podpisu¹⁶.

VII. PODPIS WŁASNORĘCZNY A E-PODPIS

Uregulowanie podpisu elektronicznego pociągnęło za sobą konieczność zmian odpowiednich przepisów k.c. dotyczących czynności prawnych.¹⁷ W doktrynie powstała dyskusja co do tego, czy istnieje elektroniczna forma

15 D. Szostek, *Prawne aspekty podpisu elektronicznego*, [w:] *Handel elektroniczny, prawne problemy*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2005, s. 177 i n.

16 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 1999/93/WE z dnia 13 grudnia 1999 r. w sprawie wspólnotowych ram w zakresie podpisów elektronicznych, Dz. U. L 013, 19/01/2000 P. 0012 – 0020, szerzej na ten temat: J. Dumortier, *The European Directive 1999/93/EC on a Community Framework for Electronic Signatures*, Law and Electronic Commerce Series, vol. 14, Kluwer Law International, s. 33 i n.

17 Z. Radwański, *Prawo cywilne- część ogólna*, Warszawa 2007, s. 234.

czynności prawnych. Niektórzy autorzy przyjmują, że mamy do czynienia z odrębną formą składania oświadczeń woli, formą elektroniczną¹⁸. Artykuł 78 §2 k.c. mówi, iż „oświadczenie woli złożone w postaci elektronicznej opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej.” Na gruncie k.c. forma pisemna obejmuje dwie kategorie, mianowicie dokumenty sporządzane na papierze oraz na nośnikach elektronicznych, co oznacza, że możliwe jest zawarcie umowy poprzez złożenie jednego oświadczenia woli w tradycyjnej formie pisemnej, zaś drugiego w elektronicznej formie pisemnej¹⁹. Interpretacja ta zgodna jest z rozwiązaniami przyjętymi w ustawie UNCITRAL o podpisach elektronicznych oraz w prawie europejskim – wspomnianej dyrektywie 1999/93/WE o podpisach elektronicznych oraz dyrektywie 2000/31/WE o handlu elektronicznym²⁰. Cechy wspólne podpisu własnoręcznego i elektronicznego to:

- przypisanie do konkretnej osoby – obydwoma podpisami może realnie i powinna formalnie posługiwać się wyłącznie jedna osoba fizyczna, do której one należą i które go identyfikują,
- niemożliwość podrobienia- obydwu podpisy są zabezpieczone w taki sposób iż wykluczone jest ich idealne sfalszowanie,
- prosta weryfikacja przez niezależne osoby- obydwu podpisy umożliwiają osobom, do których zostały one skierowane, szybkie i łatwe sprawdzenie osoby, od której pochodzą,
- niemożność wyparcia się złożenia- obydwu podpisy gwarantują pewność obrotu prawnego, w tym gospodarczego, przez związanie osób je składających z podpisywanymi dokumentami²¹.

Cechy różne podpisu własnoręcznego i podpisu elektronicznego:

- nie jest składany w określonym miejscu, najczęściej pod treścią dokumentu, ale jest zapisany w pliku poza dokumentem jako funkcja tego dokumentu,

18 M. Butkiewicz, *Wpływ ustawy o podpisie elektronicznym na formę czynności prawnych*, PPH 2003, nr 4, s. 30-31.

19 W. Kocot, *Wpływ Internetu na prawo umów*, Warszawa 2004, s. 354 i n.

20 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/31/WE z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego, Dziennik Urzędowy UE 2000, L 178.

21 J. Janowski, *Podpis elektroniczny w obrocie prawnym...*, op. cit., s. 46.

- nie jest taki sam dla wszystkich dokumentów pochodzących od tej samej osoby, ale dla każdego dokumentu tej samej osoby jest inny, gdyż zależy od najdrobniejszych szczegółów jego treści,
- może być oddzielony od sygnowanego dokumentu i niezależnie przekazany, gdyż został wygenerowany na podstawie zawartości, a wygenerowany poza nią,
- nie może być złożony *in blanco*, tzn. pod dokumentem, który następnie zostanie uzupełniony, gdyż każda zmiana dokumentu skutkuje innym podpisem i wymaga ponownego złożenia,
- nie posiada formy materialnej, gdyż jest to tylko zbiór bitów,
- stanowi sam w sobie dokument w postaci zamkniętej sekwencji bitów, nie występuje w roli oryginału i kopii²².

Niekażdypodpiselektronicznyjestrównoważnyzpodpisemwłasnoręcznym. Taką moc prawną mają wyłącznie dane w postaci elektronicznej opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu (czyli 3 z wymienionych rodzajów podpisu). Sam certyfikat to „elektroniczne zaświadczenie, za pomocą którego dane służące do weryfikacji podpisu elektronicznego są przyporządkowane do osoby składającej podpis elektroniczny i które umożliwiają identyfikację tej osoby”²³. Z kolei kwalifikowany certyfikat powinien zawierać co najmniej następujące elementy:

- numer certyfikatu, wskazanie, że certyfikat został wydany jako certyfikat kwalifikowany do stosowania zgodnie z określoną polityką certyfikacji przyjętą przez świadczącego usługę,
- określenie podmiotu świadczącego usługi certyfikacyjne, wydającego certyfikat i państwa, w którym ma on siedzibę, oraz numer pozycji w rejestrze kwalifikowanych podmiotów świadczących usługi certyfikacyjne,
- imię i nazwisko lub pseudonim osoby składającej podpis elektroniczny (użycie pseudonimu musi być wyraźnie zaznaczone),
- dane służące do weryfikacji podpisu elektronicznego,
- oznaczenie początku i końca okresu ważności certyfikatu,
- poświadczenie elektroniczne podmiotu świadczącego usługi certyfikacyjne, wydającego dany certyfikat,
- ograniczenia zakresu ważności certyfikatu, jeżeli przewiduje to określona polityka certyfikacji,

²² *Ibidem*, s. 47.

²³ P. Podrecki, *Prawo Internetu*, Warszawa 2004, s. 96 i n.

- określenie najwyższej wartości granicznej transakcji, w której certyfikat może być wykorzystywany, o ile przyjęto tego rodzaju ograniczenie²⁴.

Uzyskanie wspomnianego certyfikatu jest możliwe od wyspecjalizowanego podmiotu. Certyfikacji podpisów elektronicznych, niezbędnej do uznania ich za bezpieczne, dokonują przedsiębiorstwa wyspecjalizowane w tego typu działalności. Do prowadzenia takiej firmy nie potrzebne jest żadne zezwolenie ani koncesja. Firmy certyfikujące mogą uzyskać wpis do specjalnego rejestru. Takie przedsiębiorstwo ustawa nazywa „kwalifikowanym podmiotem świadczącym usługi certyfikacyjne”. Poza przedsiębiorstwami, prawo certyfikowania podpisu elektronicznego (ale tylko na swoje potrzeby) mają organy władzy publicznej i NBP. Organy samorządu terytorialnego mogą świadczyć usługi certyfikacyjne na rzecz członków wspólnoty samorządowej. Usługi w zakresie certyfikacji podpisu elektronicznego mogą być świadczone również przez podmioty mające siedzibę za granicą, pod warunkiem że spełnią oni jeden z warunków wskazanych w ustawie²⁵.

Umowa o świadczenie usług certyfikacyjnych powinna być zawarta w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Sam certyfikat jest ważny przez okres w nim wskazany. Posługiwanie się podpisem elektronicznym bez stosownego certyfikatu nie pozwala na osiągnięcie skutków prawnych takich samych jak przy posługiwaniu się tradycyjnym podpisem. Z kolei opatrzenie danych bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego certyfikatu dowodzi, że został on złożony przez osobę wyszczególnioną w certyfikacie.

Omawiając różnice i cechy wspólne należy zwrócić uwagę na sentencję postanowienia NSA z dnia 11 grudnia 2012 r. według, której: „w myśl art. 5 ust. 1 zd. 1 ww. ustawy o podpisie elektronicznym, bezpieczny podpis elektroniczny weryfikowany przy pomocy kwalifikowanego certyfikatu wywołuje skutki prawne określone ustawą, jeżeli został złożony w okresie ważności certyfikatu. Dane w postaci elektronicznej opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym są równoważne pod względem skutków prawnych dokumentom opatrzonym podpisami własnoręcznymi, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej (art. 5 ust. 2 ustawy). Przepisu art. 5 ust. 2 ustawy o podpisie elektronicznym nie można zatem, wbrew twierdzeniom skarżącego, uznać za regulację generalnie zrównującą podpis elektroniczny z podpisem własnoręcznym w ramach wszelkich postę-

24 A. Kruk, P. Matusiewicz, J. Pejaś, A. Ruciński, W. Ślusarczyk, *Podpis elektroniczny – sposób działania, zastosowanie i korzyści...*, op. cit. s. 37 i n.

25 *Ibidem*, s. 39 i n.

poważ przed organami administracji publicznej i sądami. W rozdziale IX cytowanej ustawy znajdują się bowiem przepisy zmieniające m.in. przepisy k.c.²⁶, dopuszczające możliwość wyrażenia woli osoby w stosunkach cywilnoprawnych przez ujawnienie jej w postaci elektronicznej. Ponadto ustawą z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. nr 64, poz. 565 ze zm.) w art. 36 pkt 3 i pkt 5 dokonano zmiany przepisów kodeksu postępowania administracyjnego, tzn. art. 57 § 5 pkt 1 i art. 63 § 1, dopuszczając możliwość wniesienia podania w formie dokumentu elektronicznego. Jednocześnie art. 63 § 3a k.p.a. precyzuje, że podanie wniesione w formie dokumentu elektronicznego powinno być uwierzytelnione przy użyciu mechanizmów określonych w art. 20a ust. 1 albo ust. 2 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. Nr 64, poz. 565 ze zm.). Posługiwanie się dokumentem elektronicznym dopuszcza również ordynacja podatkowa (art. 3 pkt 13), jak również kodeks postępowania cywilnego (art. 125 § 21). Przepis art. 126 § 5 k.p.c. stanowi wprost, że pismo procesowe wniesione drogą elektroniczną powinno być opatrzone podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001r. o podpisie elektronicznym. W ustawie p.p.s.a. brak jest podobnych unormowań, a pojęcie podpisu elektronicznego w ogóle nie występuje. Nie można zatem przyjąć aby wnoszenie do sądu administracyjnego pism procesowych opatrzonych podpisem elektronicznym było dopuszczalne wyłącznie na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o podpisie elektronicznym, skoro ustawodawca tego wprost nie dopuścił w p.p.s.a. Dla skuteczności pisma procesowego wnoszonego przez stronę do sądu administracyjnego drogą elektroniczną konieczne jest zatem późniejsze opatrzenie go własnoręcznym podpisem, ponieważ tylko taki podpis spełnia wymagania wynikające z art. 46 § 1 pkt 4 p.p.s.a. W konsekwencji, ustawa p.p.s.a. reguluje odrębnie (zarówno od ustawy o podpisie elektronicznym jak i ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne) zasady opatrywania podpisami dokumentów kierowanych do sądów administracyjnych. Z samego zaś faktu obowiązywania ustawy o podpisie elektronicznym nie można wywodzić, że sposób podpisywania pism podpisem elektronicznym jest w postępowaniu przed sądami administracyjnymi dopuszczalny. Oznacza to w konsekwencji, że pisma strony dla swojej skuteczności muszą być podpisane własnoręcznie²⁷.

26 Zob. art. 60, art. 78 § 1 i § 2 k.c.

27 Postanowienie NSA z dnia 11 grudnia 2012r., I OSK 1317/12, LEX nr 1288443.

VIII. UWAGI KOŃCOWE

Podpis elektroniczny w stosunku do podpisu własnoręcznego ma wiele zalet. Są to m.in. trudność sfalszowania podpisu w porównaniu z podpisem odręcznym, większa precyzja stosowania, łatwiejsza weryfikacja zmian w dokumentach podpisywanych, możliwość podpisywania danych w formie komputerowej tj. poczty elektronicznej, plików. Według S. Bobrowskiego bezpieczny podpis elektroniczny może być pomocny przy: „dopełnianiu różnych formalności podczas prowadzenia działalności gospodarczej: podpisywania umów w formie elektronicznej, składania pism i podań do organów administracji publicznej, podpisywaniu faktur elektronicznych, składanie deklaracji celnych i podatkowych, dokonywanie zgłoszeń ubezpieczenia społecznego, zarejestrowanie działalności gospodarczej, składanie wniosków do KRS, składanie pozwu w e-sądzie, przy czym w tym przypadku wystarczy także stosowny certyfikat wydawany przez e-sąd.”²⁸

Do podstawowych wad podpisu elektronicznego należy konieczność stosowania sprzętu i infrastruktury informatycznej, trzeba posiadać komputer i dostęp do Internetu. Nie ma przedewszystkim bezpośredniego powiązania z cechami osobowymi osoby podpisującej. Skomplikowana, a zarazem droga procedura poświadczenia klucza publicznego. Algorytmy kryptograficzne mogą zostać złamane. Niesprawny system unieważniania certyfikatów potrzebnych do weryfikacji.

Podpis elektroniczny otworzył możliwość wykorzystania elektronicznej wymiany dokumentów w administracji publicznej. Wykorzystanie podpisu elektronicznego daje pełną możliwość identyfikacji osoby kontaktującej się z urzędem za pomocą urządzeń teleinformatycznych. Podpis elektroniczny w sposób jednoznaczny identyfikuje podpisującego, który jest dokładnie weryfikowany przy wydaniu podpisu. Każdy podpis związany jest z kartą kryptograficzną i zabezpieczony – unikatowym PINem. Obecnie każdy dokument w formie papierowej można przetworzyć na formę elektroniczną i każdy taki dokument można podpisać przy użyciu podpisu elektronicznego. Coraz rzadziej, ale zdarza się jeszcze, że urząd żąda papierowej wersji dokumentu. Podpisu kwalifikowanego, o najwyższym stopniu bezpieczeństwa, używa niemal 300 tysięcy podmiotów m.in. przedsiębiorcy, ale

28 S. Bobrowski, *Czy warto posiadać bezpieczny podpis elektroniczny?* <http://msp.money.pl/wiadomosci/zarzadzanie/artikul/czy;warto;posiadcac;bezpieczny;podpis;elektroniczny,160,0,1244832.html>, 01.09.2013r.

także urzędnicy administracji państwowej. Staje się to rozwiązanie korzystniejsze również ze względu na oszczędności, nie tworzenie wersji papierowych, a zarazem ochronę środowiska. Przedsiębiorcy komunikują się przy użyciu podpisu elektronicznego nie tylko między sobą, czy z urzędami, ale także w wewnętrznych systemach obiegu dokumentów elektronicznych. Bez wątpienia podpis elektroniczny jest ułatwieniem w zakresie obrotu prawnego.

ELECTRONIC SIGNATURE – SELECTED LEGAL ASPECTS

SUMMARY

The author raises the important issue related to electronic signature, in the era of computerization is becoming quite common, to some extent replaces the personal signature. The article will be discussed issues concerning: the personal signature, electronic signature, electronic signature to distinguish concepts and personal signature, an indication of the way in which eSignature, classification signature in terms of Polish and European Union. The aim of this study was to demonstrate the similarities and differences between the personal signature, a electronic signature from a legal perspective. Article contains the provisions of national law and the European Union, a wide range of publications and selected examples of national case-law on electronic signatures.